

POLIITTISEN KANNATUKSEN ALUEELLISET MUUTOKSET

Onni Rantala

Alueellisten muutosten yleinen aste

Poliittisella perussuuntauksella vaaleissa — vuosikymmen vuosikymmeneltä yhä selvemmin myös kunnallisvaaleissa — on taipumus esiintyä kautta maan samanlaisena. Tästä voi päätellä, että äänimääräsiirtymiin on keskeisempi osuus valtakunnallisilla kuin paikallisilla tekijöillä. Muutoksen aste ja jopa sen suuntakin vaihtelevat kuitenkin eri puolilla maata siinä määrin, että myös paikallisilla oloilla on tietty vaikutuksensa vaalien tuloksiin.

Poliittisten voimasuhteitten paikalliset muutokset voivat olla kahta laatua. Kun on tehty havaintoja riittävän pitkänä ajanjaksona, on erottunut seutuja, joissa itse perusväriytyks on vaihtunut toiseksi. Harvinaisempia ovat sitä vastoin alueet, joiden äänimäärille on ominaista horjuvuus.

François Goguelin mielestä ansaitsee juuri poliittisen kartan muuttuva osa erityistä huomiota, sillä esimerkiksi Ranskassa se kattaa hänen havaintojensa mukaan suuremman osan maata kuin staattiset, perinteellisesti samalle aatesuunnalle uskolliset departementit.¹ Jopa poliittinen 'ilmasto', johon yhdistetään käsitys äänestysasenteen pysyvyydestä alueella, on saattanut muuttua toiseksi tai ainakin heikentyä sikäli, että asianomainen valteryhmä on menettänyt voimaansa. Oltuaan viime vuosisadalta lähtien luonteeltaan konservatiivisia ja oikeistolaisia Ranskan pohjoisista osista tuli 1930-luvulla äärivasemmistolaisia, joskaan porvarilliset katsomukset eivät ole täysin täältä hävinneet. Itä-Ranskassa kehityksen suunta osoittautui päinvastaiseksi: vahva vasemmistolaisuus sai siellä väistyä viisi vuosikymmentä sitten oikeiston tieltä.² Poliittisesti horjuvasta alueesta taas mainittakoon esimerkkinä Lounais-Ranska, missä puolueotten voitot ja tappiot ovat vaihdelleet ilman näennäistä säännönmukaisuutta.

Vastaavanlaisia havaintoja poliittisen kentän labiileista osista on itse asiassa tehty kaikissa niissä maissa, joissa on suoritettu laajempien alueitten poliittis-ekologista kartoitusta. Suomen osalta on syytä viitata liberaalisen aatesuunnan regionaalisissa piirteissä tapahtuneeseen huomattavaan muutokseen. Nuorsuomalainen puolue ja alkuvaiheessaan kansallinen edistys-

Kirjoittaja on väitellyt valtiotieteen tohtoriksi v. 1956 ja on toiminut v:sta 1965 lähtien Yhteiskuntatieteellisen toimikunnan vanhempana tutkijana sekä v:sta 1966 lähtien Helsingin yliopistossa yleisen valtio-opin dosenttina.

puoluekin saavuttivat voimakasta vastakaikua maan pohjois- ja itäosissa, mutta 1920-luvun loppupuolelta lähtien edistys alkoi menettää suosiotaan periferia-alueilla, ja sen kannatuksen painopiste siirtyi Etelä-Suomeen, täälläkin erityisesti väestökeskuksiin.

Muutosten syitä ja selityksiä

Poliittisten voimasuhteitten alueellisiin muutoksiin vaikuttavat monet, paikallisiin olosuhteisiin siinä määrin kytkeytyvät syyt, ettei niistä ole mahdollista esittää täsmällistä luetteloa. Tämän vuoksi seuraavassa tyydytään tuomaan esiin eräitä muutosten taustasta tehtyjä — joskin useissa tutkimuksissa toistuvia — havaintoja.

Alueen teollistuminen muuttaa perusteellisesti väestön rakennetta, elämänmuotoja ja arvostuksia, ja siihen liittyy tavallisesti myös uusi poliittinen jäsentyminen. Teollistuneella seudulla murtuvat helposti pitkäaikaisetkin poliittiset traditiot, joiden yleisluonne on agrariiyhteiskunnassa enimmäkseen porvarillinen. Muutoksen pääsuunta on näin ollen oikealta vasemmalle teollistumisen hyödyttäessä ja kasvattaessa — ainakin alkuvaiheessaan — lähinnä sosialistisia puolueita. Esimerkiksi Ruotsin teollisuusseuduilla sosiaalidemokraatit ovat vahvistaneet asemiaan keskusta- puolueitten kustannuksella ja Englannin työväenpuolue on vallannut vastavia alueita liberaaleilta. Tapahtumain kulku on sama myös kaupunkioloissa; muun muassa vasemmiston etenemisen Pariisin lähiympäristössä katsotaan johtuneen juuri yhteiskunnan rakennemuutoksesta.³

Muutokset maanomistusoiloissa voivat antaa aiheen uusiin poliittisiin asenteisiin, mutta vaikutukset eivät aina käy samaan suuntaan. Ranskan eräissä osissa, kuten Côte-du-Nordissa, vuokratilajelijät äänestivät aikanaan suurtilallisten tapaan ja useasti näiden painostuksesta oikeistoa, mutta itsenäistyttyään he vapautuivat isäntiensä poliittisesta holhouksesta ja siirtyivät aina ääri-vasemmistoon saakka.⁴ Länsi-Ranskan pientilalliset puolestaan olivat aluksi suopeita vasemmistolle, mutta orientoituivat myöhemmin uudelleen, mihin pääasiallisena syynä oli sosialismin, varsinkin ääri-vasemmiston, kielteinen suhtautuminen yksityiseen omistusoikeuteen.⁵ Kenties samasta syystä Suomen keskustapuolue (maalaisliitto) on vahvistanut asemiaan erällä entisillä sosiaalidemokraattisilla torpparialueilla.

Taloudelliset tekijät, kuten tulot ja yhteiskunnallinen asema, ovat keskeisinä vaikuttajina puolue- ja mielipiteenmuodostuksessa, minkä vuoksi muutokset näissä suhteissa aiheuttavat sekä yleisiä että tietyissä olosuhteissa myös paikallisia siirtymiä.⁶ Erällä kehittyneillä alueilla on elintason nousun havaittu vahvistavan porvarillisia suuntia, kun taas primitiivisillä seuduilla taloudellisten olojen mullistuminen useasti koituu

sosialististen, radikaalien ja kumouksellisten liikkeitten hyväksi. Erityisen kiintoisia ovat viimeksi mainitut tapaukset. Parantunut toimeentulo ei suinkaan aina vähennä takapajuksen alueen väestön tyytymättömyyttä, vaan päinvastoin nostaa vaatimustasoa ja kärjistää poliittisia mielipiteitä.⁷ Samalla asianomaiset vapautuvat paikallisen hierarkian sidonnaisuudesta ja hallitsevien ryhmien, kuten maanomistajien ja papiston, vaikutuksesta, mikä yhä jyrkentää poliittista reaktiota.

Huomattavan voimakkaaksi muodostuu poliittinen murros, jos kysymyksessä on vähempiosainen, syrjäinen ja eristyneisyydessä elävä seutu, jonka yhteydet maan muihin osiin yleisen taloudellisen elpymisen myötä tuntuvasti kohentuvat. Siihen saakka sosiaalisesti ja poliittisesti kenties hyvinkin passiivinen asujaimisto saa nyt tilaisuuden tutustua elintapoihin ja toimeentulon tasoon kotimaakunnan ulkopuolella, se havaitsee jälkeenyjäneisyytensä, radikalisoituu ja ryhtyy myös politiikan avulla etsimään parannusta asemaansa. Esimerkiksi Suomen itä- ja pohjoisosien pienviljelysvaltaisilla syrjäseuduilla seurasi toisen maailmansodan jälkeistä elinehtojen parantamista poliittinen aktivoituminen, äänestysprosentin kohoaminen sekä porvariston ja vasemmiston radikaalimpien ryhmien, maalaisliiton ja Skdl:n, menestyminen.

Taloudellisten vastoin käymisten poliittiset vaikutukset ilmenevät konkreettisesti paikkakunnalla, missä satoja työntekijöitä joutuu esimerkiksi tehtaan tai kaivoksen sulkemisen vuoksi hankalaan tilanteeseen. Teoksessaan »Kommunismen i Sverige» Sven Rydenfelt mainitsee, että poliittisten hedelmien korjaajana on näissä tapauksissa yleisimmin esiintynyt kommunistinen puolue. Vaikutus ei ole aina rajoittunut lähimpiin vaaleihin, vaan taloudelliset koettelemukset ovat saattaneet jäädä elämään poliittisena traditiona senkin jälkeen kun toimeentulovaikeudet ovat ohi.

Krooninen tai sesonkiluonteinen työttömyys aiheuttaa siinä määrin katkeruutta, turvattomuutta ja taloudellista epävarmuutta, että sen seuraukset näkyvät monin paikoin myös vaalitulostossa. Reagoiti ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa täysin sama. Eräät katsovat, ettei hyödytä edes äänestämällä osallistua sellaisen yhteiskunnan asioitten hoitoon, joka ei pysty antamaan jäsenilleen elämisen ja toimeentulon perusedellytystä, työtä; he ovat pikemminkin valmiit toimimaan koko yhteiskuntajärjestelmän muuttamiseksi. Toiset taas valitsevat työttömyyskauden aikaisissa ja sitä välittömästi seuranneissa vaaleissa entistä radikaalimman puolueen, kun sen sijaan kolmas ryhmä protestoi tilanteeseen jäämällä pysyvästi uuteen poliittiseen liikkeeseen. Siirtymien suunta työttömyyden vaivaamalla seudulla on enimmäkseen oikealta vasemmalle.⁸ Niinpä niissä osissa Suomea, joita 1930-luvun työttömyys ankarimmin kohtasi, poliittinen hyöty on koitunut suuremmassa määrin kommunistiselle kuin sosiaalidemokraattiselle liikkeelle.

Poliittisen kartan värimuutoksia selitettäessä on eräänä mahdollisuutena otettava huomioon väestön *muuttoliike*, jonka on havaittu vaikuttavan voimasuhteisiin sekä muuttokohteissa että alueilla, joista lähdetään. Muuttaja on tavallista alttiimpi uusille virikkeille, sillä entiset sosiaaliset ja poliittiset juuret hellittävät tässä vaiheessa otetaan. Myös uusi ympäristö ja 'ilmasto' alkavat muokata tulijaa seudun käyttäytymiskaavan mukaiseksi. Kun muutto kaiken lisäksi pääosaltaan on siirtymistä maataloudesta teollisuuteen ja palveluelinkeinoihin, asianomaisten elämänmuutos on niin suuri, että on edellytyksiä vahvojenkin poliittisten perinteitten murtumiseen.⁹ Maan sisäinen muuttoliike on — ainakin alkuvaiheessaan — kasvattanut vasemmistoa, jopa sen ääriryhmää: Rydenfelt luettelee teoksessaan useita paikkakuntia, joiden teollisuusväestössä on sitä enemmän kommunisteja, mitä enemmän työntekijöitten joukkoon kuuluu muualta muuttaneita. Seudulla, josta poismuuttoja tapahtuu, väestönkato herättää tunteen alueen takapajuisuudesta, yhteiskuntaan kohdistettuja uudistusvaatimuksia sekä taipumusta radikalismiin. Tyytymättömyyttä ovat vielä omiaan lisäämään muuttajien kertomukset uusista elämänolosuhteistaan ja niille tunnusomaisista poliittisista virtauksista.¹⁰

Edustuslaitoksen alkuaikoina saattoi esiintyä paikallisia poliittisia ryhmiä, jotka syntyivät ja elivät yhden johtavan persoonallisuuden varassa. Sittemmin ovat yksityiset henkilöt menettäneet merkitystään puolue- ja mielipiteenmuodostuksessa; tilalle ovat tulleet aatteet, ryhmät, puolueet ja yleensä kollektiivit. Vastaavasti on heikentynyt myös yksityisen mahdollisuus murtaa äänestystottumuksia. Suppeissa puitteissa, kuten äänestysalueella ja kunnassa, jopa vaalipiirissäkin, nimekkään ja arvostetun ehdokkaan tai poliitikon persoonallinen vetovoima voi osaksi selittää äänimääräsiirtymät, olletikin, jos kilpailevilla puolueilla sattuu olemaan samoilla seuduilla heikot johtajat ja ehdokkaat. Korsika, epävakaisin Ranskan departementeista, edustaa sikäli tyypillistä aluetta, että sen asujaimisto panee vaaleissa enemmän painoa henkilökysymyksille kuin poliittisille suuntauksille.¹¹ Rydenfeltin mukaan Ruotsin kommunistipuolueella on suhteellisen runsasta kannatusta kunnissa, joissa puolueen paikallinen johtaja nauttii — esimerkiksi ammattiyhdistysasioissa — erityistä luottamusta. Jaakko Nousiainen on tehnyt vastaavan havainnon Kuopion läänissä: varsinkin pienillä alueilla, kuten kyläyhteisöissä, nimekäs sosiaalidemokratinen tai kommunistinen johtohenkilö saattaa tuoda puolueelleen ääniä kilpailevan ryhmän parista.¹² Kaksipuolueissa ja yleensä siellä, missä puolueitten väliset erot ovat vähäiset, arvostetun ehdokkaan vaikutus ulottuu tavallista syvemmälle toisiin puolueihin.

Puolueitten *propaganda*lla ja niiden *organisaation* toiminnalla voidaan eräissä tapauksissa selittää muutokset paikallisissa voimasuhteissa. Vaalituloksen vaihtelevuus tietyn puolueen sisällä saattaa

johtua vaalivalmistelujen ja puolueiden erilaisesta tehosta. Kun puolueen yleistä laskusuuntausta vaaleissa vastaa nousu jollakin alueella, on viimeksi mainitulla organisoitu vaalityö aiheellista analysoida tarkoin. Mutta toiminnan aktiivisuus voi selittää myös puolueitten erilaisen menestyksen vaaleissa. Etenkin massapuolueitten etuna on nojautua vahvaan, toimintakykyiseen järjestöön, jonka avulla ne saavat kannattajansa liikkeelle.¹³ Esimerkiksi maalaisliiton ja Skdl:n eteneminen maamme syrjäseuduilla toisen maailmansodan jälkeen on perustunut suurelta osalta juuri tarmokkaaseen kenttätyöhön. Suosituskkyisen järjestön ohella helpottaa tuloksiin pääsemistä kolme edellytystä: (1) järjestön toimintaa alueella on pidettävä yllä riittävän pitkänä ajanjaksona, (2) maaperän täytyy olla asianomaiselle suunnalle edes jossain määrin suotuisa ja (3) vastustajan kehonlainen puoluejärjestö jättää kentän hyvin asiansa hoitavan puolueen haltuun. Jotta toisaalta ei erehdyttäisi liioittelemaan organisaation merkitystä puolueen kannatuksen laajentamisessa, on syytä todeta eräitten poliittisten liikkeitten voimistuneen alueella, missä niiden käytettävissä ei ole minkäänlaista organisaatiota, sekä toisten taas kärsineen tappioita vaalipiirissä, missä puolueen yhdistysverkko on oivallisessa kunnossa.

Sanomalehtien lukumäärällä ja levikillä ei ole todettu olevan sanottavaa osuutta poliittisen kannatuksen alueellisiin muutoksiin. Lehti näyttää leviävän sinne, missä puolueella on kannattajia, eikä niin, että lehden vaikutuspiirin laajentuminen toisi puolueelle uusia ystäviä. Esimerkiksi Ruotsissa ei ole havaittu puolueitten äänimäärämuutosten olevan yhteydessä lehtien tilausmäärissä tapahtuneihin muutoksiin.¹⁴ Myöskään lehden lakkaaminen ei juuri ole heikentänyt puolueen asemaa alueella. Niissä vaalipiireissä (Etelä-Häme, Mikkeli, Kymi, Oulu, Lappi), joissa kokoomus 1950-luvulla menetti äänenkannattajiaan, ei paikallisissa äänimäärissä tapahtunut sanottavia heilahteluja.

Muutosten ekologiaa

Puolueitten alueellisessa kannatuksessa muutoksia aiheuttavat tekijät, joista edellä on lueteltu eräitä, eivät vaikuta kaikissa olosuhteissa samalla teholla. Vaihtelua saavat aikaan muun muassa alueella vallitsevat poliittiset voimasuhteet, väentiheden aste sekä seudun yhteydet ympäristöön.

Mikäli alueella on selvä poliittinen perusväri, va l t a p u o l u e pystyy melko helposti torjumaan muutosyritykset. Jos puolueen kannatus on lisäksi niin vakiintunut, että kysymyksessä on poliittinen 'ilmasto', muiden suuntien on vieläkin työläämpää horjuttaa sen asemaa.¹⁵ Pikemminkin tapahtuu päinvastaista kehitystä: johtava puolue kasvattaa itseään muiden suuntien kustannuksella. Koska pienet puolueet ovat vailla mahdollisuuksia vaaleissa,

niiden kannattajat ovat haluttomia tunnustamaan värinsä, uhraamaan varoja ja tekemään valistustyötä aatteensa hyväksi. Lisäksi osa jättää — varsinkin yhden miehen vaalipiireissä — äänestämättä, koska vaalien lopputulos on etukäteen varma.¹⁶ Tämän ohella puolue, jolla on monopoliasema alueella, painostaa toisinajattelevia saaden näitä jäämään pois vaaleista tai kerrassaan liittymään enemmistöön. Tarmokkaat ja kunnianhimoiset henkilöt huomaavat niin ikään, että he pääsevät — valtiollisessa elämässä, kunnallispolitiikassa ja paikallisissa järjestöissä — parhaiten eteenpäin valtapuolueen avulla, ja hakeutuvat sen piiriin. Vahvalla alueellaan ja sen välittömässä läheisyydessä puolue pystyy valtaamaan alaa huonossakin maaperässä. Niinpä Suomen keskustapuolue on saanut sille suojelemaan poliittisen ilmapiirin ansiosta suhteellisesti enemmän ääniä Pohjois- ja Itä-Suomen kuin Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Maalaiskunnissa keskustapuolueen kannatus taas on yleensä voimakkainta syrjäkylissä, mutta kannatus- ja ydinalueillaan puolue on saavuttanut jalansijaa myös kuntien keskuksissa.

Kun alueelle on ominaista kahden poliittisen ryhmän vastakohtaisuus ja keskinäinen kilpailu, muilla puolueilla on tässäkin tapauksessa hankaluuksia kannatuksen saavuttamisessa. Saksan kansallissosialistit joutuivat kokemaan kolmannen osapuolen vaikeudet yrittäessään tunkeutua kuntiin, joissa marxilainen ja vanhoillinen voimaryhmä taistelivat ylivoimaisesti.¹⁷ Jos sitä vastoin useammat puolueet esiintyvät alueella tasaväkisinä, sijaitsee sen piirissä vastaavasti useampia poliittisia sillanpääasemia, jotka ovat huomattavaksi avuksi puoluejärjestöjä perustettaessa ja propagandaa harjoitettaessa. Aatteellinen jänneväli alueella lyhenee niin ikään helpottaen puolueen vaihtamista.

Kannatus- ja ydinalueellaan puolue suorittaa ensimmäiset valtauksensa alueen keskuksen välittömässä läheisyydessä. Herätteet leviävät aluksi kuntiin, joiden kanssa keskus muutoinkin — esimerkiksi kaupankäynnin, hallintotohtävien ja kulttuurikysymysten vuoksi — on vilkkaimmin vuorovaikutuksessa.¹⁸ Vaikutteitten kulkeutumisesta lähiympäristöön auttaa myös puolueorganisaatio: sinne on helpointa levittää puolueen äänenkannattajia, järjestöt syntyvät vaivattomasti, valistustyöntekijöitä on eniten saatavissa ja puolue pystyy tuloksellisimmin valtaamaan myös epäpoliittista järjestöelämää. Kontaktien luku sekä tietysti myös maaperä määräävät, mihin suuntaan liikkeen eteneminen näin syntyneeltä ydinalueelta tapahtuu. Välittäjinä toimivat pienemmät keskuksien, joiden ansiosta kunta toisensa jälkeen liittyy ydinalueeseen ja sitä ympäröivään vaikutusalueeseen.¹⁹ — Puolueen kannatuksen heikkeneminen alueella tapahtuu päinvastaisessa järjestyksessä: äänimäärät laskevat ensiksi ja eniten alueen laitaosissa, joihin vastustaja pääsee helpoimmin käsiksi.²⁰ Puolueen suosio ei suinkaan häviä uloimmalta vyöhykkeeltä kokonaan;

kannatus heikkenee vain siellä suhteellisesti enemmän kuin muualla. Myöskään ydinalue ei aina säästy menetyksiltä, mutta äänimäärät eivät senkään kaikissa osissa alene samassa suhteessa. Vahvakin poliittinen tukikohta saattaa vastustuskyvyltään osoittautua heterogeeniseksi.

Poliittisella kannatuksella on taipumus muuttua hitaammin ja vähemmän maaseutumaisen elämänmuodon piirissä ja harvaanasutuilla seuduilla kuin kaupungeissa ja väestökeskuksissa.²¹ Perinteet ja historialliset tekijät vaikuttavat maaseutuoloissa voimakkaampina sitoen äänestäjiä tottumuksiinsa ja yhteisöihinsä. Huomattava sosiaalinen homogeenisuus luo lisäksi läheiset yhteydet asukkaitten kesken, mikä puolestaan auttaa poliittisten kantojen kontrolloimista ja yhdensuuntaistamista. Varsinkin korkea-asteisen talonpoikaiskulttuurin vaikutuspiirissä voimasuhteille on ominaista melkoinen staattisuus. Kaupungeissa traditioiden voima on heikompi, ammatillinen ja yhteiskunnallinen erilaistuminen pitemmälle kehittynyt sekä vaikutteitten määrä runsaampi, mitkä ominaisuudet näkyvät puoluekannan herkempänä vaihteluna. Etenkin suurkaupungeissa mielipiteet horjuvat tavallista helpommin, mistä esimerkkinä mainittakoon viime vuosisadalla vasemmistovaltaisena säilynyt, mutta sen jälkeen asteittain oikealle siirtynyt Pariisi.²² Suomessa edusti Oulun kaupunki vielä 1880-luvulla kumouksellisten asenteiden keskusta, mutta siirtyi jo vuosisadan alussa kannattamaan parlamentaarisia toimintamuotoja. Viime vuosisadan lopun konservatiivinen Turku puolestaan on sittemmin saanut voimakkaita radikaaleja piirteitä.

Sitä mukaa kuin maaseutu- ja kaupunkiyhteisöjen erot ovat pienentyneet, eivät vastaavien väestöryhmien taipumukset säilyttää ja muuttaa poliittista kantaansa enää poikkea samassa määrin toisistaan kuin tyypillisessä agraariyhteiskunnassa. Teollistunut maaseutualue saattaa nykyisin edustaa labiilin ja kaupungit staattisen käyttäytymisen muotoa. Vastaavasti on poliittisissa voimasuhteissa voinut tapahtua niin huomattava muutos, että perinteitä arvostavien konservatiivisten suuntien painopiste on siirtynyt maaseudulta kaupunkiin vasemmistopuolueitten levittäytyessä vuorostaan maalaiskuntaan.

Mikäli väestö elää vuosikymmenestä toiseen alueellisessa eristyneisyydessä sen vuorovaikutuksen ympäristöön rajoittuessa välttämättömimpään, ulkopuoliset vaikutteet ja aatteet eivät hevillä pääse asukkaitten tietoisuuteen. Entiset näkemykset säilytetään sitkeästi silloinkin, kun muu yhteiskunta kokee voimakkaan taloudellisen tai poliittisen murroksen. Esimerkiksi Ranskan vuoristo- ja ylänköseuduilla samoin kuin Norjan, Ruotsin ja Suomen syrjäisillä metsämailla perinteellisyys ja vakavuus ovat olleet leimaa-antavina poliittiselle kartalle. Yhteyksien ympäristöön ja rintamaihien parantuessa tällaiset alueet ovat kuitenkin käyneet harvinaisemmiksi.

Etenemistiet

Koko maassa saatetaan puolueen kannatuksen laajenemisessa erottaa sama järjestys kuin yksityisellä poliittisella alueella: aatteen tie kulkee keskuksesta toiseen, mitä tapaa tietojen ja tapojen eteneminen noudattaa yleensäkin. Ensiksi omaksuvat uudet käsitykset ja aatteet rannikon suurkaupungit, joita seuraavat pienemmät keskukset ja näitä vuorostaan avoin maaseutu.²³ Sanottu järjestys pitää paikkansa eritoten ns. kaupunkipuolueitten sekä sellaisten aatesuuntien kohdalla, jotka saavat alkuvirikkeensä muista maista. Niinpä Ruotsin sosiaalidemokraattinen puolue, jonka syntyyn ja ohjelmiin ulkomaiset esikuvat suuresti vaikuttivat, levittäytyi satakymmentä vuotta sitten maaseudulle.²⁴ Sen sijaan saman maan kommunistinen liike sai ensiksi jalansijaa maaseudulla ja syrjäisillä alueilla, mikä johtuu siitä, että kommunismi erosi omaksi haarakseen maassa jo pitkän tovin vaikuttaneesta sosialistisesta suunnasta. Luonteenomaisissa maaseutupuolueissa ensimmäiset impulssikeskukset syntyvät liikkeen kotimaakuntiin.

Aatteen kulkeutuminen keskuspaikasta toiseen seuraa suurena määränä vilkkaimpia liikennereittejä. Stuart Ricen teorian mukaan toimivat kanavina ensi sijassa rautatiet ja maantiet, joilla on primäärinen osuus kulttuuri-alueitten ja niiden kanssa samastuvien poliittisten alueitten syntymiseen.²⁵ Goguel korostaa Ranskan suurten jokilaaksojen (Garonne, Loire, Rhone, Seine) ja tärkeimpien kauppateiden merkitystä aatteellisten virikkeitten välittäjinä; uskonpuhdistus ja sen mukana vapaamieliset aatesuunnat tulivat vilkkaasti liikennöityjä teitä myöten Sveitsistä mm. Ardèchen maakunnan tasangoille ja laaksoihin sävyttäen väestön uskonnollista ja poliittista ajattelua, kun taas vaikeapääsyiset vuoristoalueet jäivät ilman näitä vaikutteita ja pysyivät katolisina ja konservatiivisina.²⁶ Myös Ranskan pohjoinen rannikko oli tavallista alttiimpi vasemmistolaisille opeille hankalampien yhteyksien takana sijaitsevan sisämaan säilyessä vanhoillisena.

Vastustajan vaihtuminen

Puolue voi olla kahdella alueella yhtä vahva, mutta poliittinen ilma-
piiri määrää, minkälaisen kuvan se kummassakin tapauksessa antaa itses-
tään ja mihin suuntaan se kääntää rintamansa. Esimerkiksi Suomessa on
keskustapuolueen näytettävä radikaalimmat piirteensä maan pohjoisissa
osissa. Paikalliset olosuhteet ja pääasiallinen kilpailija (Skdl) antavat ainek-
set puolueen pohjois- ja itäsuomalaiseen rooliin, ohjelmaan, jota ei Pohjan-
maan puolueväki tuntisi yhtä lailla omakseen, mutta jonka on tarjottava kil-
pailukykyinen vaihtoehto kommunistiselle uudistuspolitiikalle.

Etelämpänä keskustapuolue joutuu jakamaan huomionsa useammalle
taholle: Skdl:n lisäksi ilmestyvät vastustajiksi sosiaalidemokraattinen ryhmä

sekä porvarilliset puolueet. Ne monitahoisemmat suunnat, joihin puolue täällä tappiollisena aikana menettää ja joista se suopeana aikana voittaa äänestäjiä, ovat antaneet sille Kymessä, Uudellamaalla, Hämeessä, Varsinais-Suomessa, Satakunnassa ja Etelä-Pohjanmaalla porvarillisemmän leiman.

Taloudellis-sosiaalisten erojen heiketessä maassa lieventyvät myös poliitikassa alueelliset erot. Valtakunnallinen politiikka astuu etualalle ja vaaleissakin esiintyvät entistä selvempinä valtakunnalliset rintamat.²⁷

Muutosten nopeus

Yhtä vähän kuin muutokset vaalitulostossa yleensäkin, eivät myöskään poliittisten voimasuhteitten alueelliset vaihtelut noudata täsmällisiä aikatauluja tai periodeja. Muutokset ovat riippuvia vaalijärjestelmästä, poliittisen kentän rakenteesta, sosiaalisista oloista, taloudellisista suhdanteista, traditioista sekä moninaisista muista voimavirroista, jotka eivät ole sidottuja määräaikoihin eivätkä ole yksityisen puolueen kovinkaan helposti ohjattavissa.

Kannatuksen muuttuminen tapahtuu tavallisimmin asteittain. Kun puolue kokee vastoinkäymisiä, alueella ilmenee ensin äänimäärien horjumista ja vasta toisessa vaiheessa tulee esiin selvä laskusuuntaus. Voimistumisesta taas on sopivana esimerkkinä ryhmä, joka esiintyy vaalipiirissä ensimmäistä kertaa. Vaikka maaperä puolueen aatteille olisi jotakuinkin suopea, suhtaudutaan tulokkaaseen epäröiden ja halutaan ensin varmistautua, minkälaisen vastaanoton ryhmä yleensä maassa saa. Jos puolue osoittautuu elinkelpoiseksi, se voi seuraavissa vaaleissa odottaa juuri tässä vaalipiirissä vahvistuvaa luottamusta.

Enemmistövaalijärjestelmässä, varsinkin sen ns. marginaalivaalipiireissä, heilahdus voi jo yksissäkin vaaleissa olla tuntuva. Monipuoluemaissa sen sijaan tarvitaan ainakin kahden vaalikauden jakso, ennen kuin voimasuhteet enemmälti uusiutuvat. Vieläkin kauemmin kestää poliittisten kannatus- ja ydinalueitten perusvärin muuttuminen; sukupolven vaihtuminen lienee tällöin minimi. Poikkeuksen muodostaa tilanne, jossa yksityisellä tapahtumalla on niin voimakkaat seuraukset, että se aiheuttaa äkillisiä muutoksia hyvinkin kiinteäksi jäsentyneeseen poliittiseen kenttään. Niinpä erät itäisen Ranskan osat reagoivat Alfred Dreyfus'n väärään tuomioon siirtymällä seuraavissa vaaleissa askelen oikealle.²⁹ Useista maista on kokemuksia, että tiettyjä alueita läheisesti koskettanut sota antaa niille uuden poliittisen väri-tyksen.

LÄHDEVIITTEET

- ¹ François Goguel, *Géographie des élections françaises de 1870 à 1951*, Paris 1951, s. 130, 134.
- ² Goguel, mt. s. 128—130.
- ³ Goguel, mt. s. 130.
- ⁴ François Goguel — Georges Dupeux, *Sociologie électorale*, Paris 1951, s. 6—7.
- ⁵ Goguel — Dupeux, mt. s. 7—8.
- ⁶ Goguel, mt. s. 130.
Seymour M. Lipset, *Den politiska människan*, Stockholm 1966, s. 202.
Alain de Vulpian — Jacques Sauerwein, *Valsociologin — nya franska metoder*, Tiden 5/1953, s. 280.
- ⁷ Lipset, mt. s. 202.
de Vulpian — Sauerwein, mk. s. 280, 283.
- ⁸ Seymour M. Lipset — Paul F. Lazarsfeld — Allen H. Barton — Juan Linz, *The Psychology of Voting*. *Handbook of Social Psychology II*, Cambridge, Mass. 1954, s. 1138.
H. G. Nicholas, *The British General Election of 1950*, London 1951, s. 297.
- ⁹ Lennart Dalén, *De politiska partiernas geografiska fördelning i Göteborg och Bohus län 1911—1932*, Göteborg 1934, s. 48.
Lipset, mt. s. 179.
de Vulpian — Sauerwein, mk. s. 284.
- ¹⁰ Goguel — Dupeux, mt. s. 8.
- ¹¹ Goguel, mt. s. 129.
- ¹² Jaakko Nousiainen, *Kommunismi Kuopion läänissä*, Joensuu 1956 s. 81, 118, 141—142.
- ¹³ Goguel — Dupeux, mt. s. 16.
- ¹⁴ Jörgen Westerståhl — Carl-Gunnar Janson, *Politisk press*, Göteborg 1958, s. 45.
- ¹⁵ Dalén, mt. s. 43.
- ¹⁶ Lipset, mt. s. 214, 236.
- ¹⁷ S. S. Nilson, *Politiske lovmessigheter*, *Statsekonomisk Tidskrift* 3/1951, s. 224.
- ¹⁸ Folke Lagnert, *Valmanskåren på Skånens landsbygd 1911—1948*, Lund 1952, s. 69.
Stuart A. Rice, *Quantitative Methods in Politics*, New York 1928, s. 136.
- ¹⁹ William Albig, *Public Opinion*, New York 1939, s. 159.
- ²⁰ Lagnert, mt. s. 24—25, 31, 54, 56.
- ²¹ de Vulpian — Sauerwein, mk. s. 280.
- ²² Goguel, mt. s. 129.
- ²³ Goguel — Dupeux, mt. s. 19.
- ²⁴ Sven Rydenfelt, *Kommunismen i Sverige*, Kristianstad 1954, s. 318.
- ²⁵ Rice, mt. s. 155.
- ²⁶ Goguel, mt. s. 12.
- ²⁷ Lipset, mt. s. 235.
- ²⁸ Goguel — Dupeux, mt. s. 17.
- ²⁹ Goguel, mt. s. 128—129.